

mása kivált egy új szemlélore nézve nagy-szerű, bálmutató s tisztelőt gerjesztő.

Van itt a nyolcz góth oltáron kívül még öt más, melyek azonban újabb izlésűek és különös műbecsessel nem bírnak.

A főoltár bal oldalán létezik az ereklye-tartó (ciborium) egy szabadon álló, 46 láb magas góth izlésű szép karcsu tornyocska alakjában, mely a maga nemében szintén remekmű, a XV. században készült.

Azonban e templom nemcsak régi remekművekben gazdag, de újabbkori nagybecsű művekkel is találkozunk itt, s habár ez újabb művek más izlésben vannak tartva, mindazáltal ezek közt is szép összhangzás létezik. A többi közt megemlítendő itt a templom balfalának oldalán függő — hazánkban még eddig legnagyobb és legdiszesebb orgonamű, számos nagy méretű ón sipokkal és nyolcz fuvó művel ellátva, az egész a XVII. század szép renaissance izlésében van diszítve; különösen karzata gazdag arabeszkkel, és fülkében álló szobrokkal díszeskedik, a karzat közepén levő cimera a Bóbest családé. E remekmű krakkói Hummel János által 1615-ben készítettett, és 13,000 magyar forintba került.

Jelenleg azonban ez orgona nem használható, miután oly állapotban van, hogy tetemes javítást kíván — de van a templom nyugati részén egy újabb orgona, az isteni tisztelet mostani használatára.

A fentebb említett nagy orgonamű számára egy idő óta adakozások folynak be, s e szerint remélni lehet, hogy e ritka nagybecsű művet nemcsak a czélszerűen ki fogják javítani. — Megemlítendő még egy XIV. századbéli keresztelmedence, mely ércből öntve, 3' 2" magas 2' 6" széles; formájára nézve hasonlít a régi kelyhekhez, és több alakban van diszítve.

A sekrestye faloldalán jól fentartott *al fresco* falfestmények láthatók, melyek phantasztikus alakokban a hét fő jóselekedetet és a hét fő bünt 14 képen ábrázolják, minden kép alatt régi góth betűkkel írott versek olvashatók; — így például az első kép alatt ez áll:

Durch gott wir dich begraben
got mus demne ze haben. stb. stb.

Sokkal érdekesebb a templom déli falába befalazott négy márvány-sírkő, melyek a Thurzó-család sírboltja felett emelkednek. E sírköveken földomborművű, pánczélabba öltözött, zászlót tartó s oroszánokon álló négy alak látható. — Az első sírkövön következő bevéselt felírás olvasható:

HIC SITUS EST MAGNIFICVS DOMINVS IOANNES
THVRZO DE BETLEHEMFALVA, ILLE QVINQVE
FILIORVM PARENS, DVORVM EPISCOPORVM:
STANISLAI OLOMVENSIS, IOANNIS WRATIS-
LAVENSIS, TRIVM MAGNATVM, GEORGIH PRAE-
FECTI VNIVERSAE REI METALLICAE IN PAN-
NONIA, ALEXII LOCVM TENENTIS POTENTISSIMI
REGIS FERDINANDI ET IOANNIS COMITIS CO-
MITATVS SCEPVSIIENSIS, OBIT ANNO DOMINI:
MDVIII.

A másodikon:

HIC IACET MAGNIFICVS DOMINVS IOANNES
THVRZO DE BETLEHEMFALVA, COMES COMI-
TATVS SCEPVSIIENSIS, QVI PROPRIO QVODAM
INSTITVTO COBLEBS AD SYMMVM VSQVE DIEM
VIXIT, PACIS QVIETIS ET IVSTITIAE AMANS,
SVO CONTENTVS, ALIENI MENIME APETENS,
OBIIT AETATIS ANNO LXVI, A NATO AVTEM
CHRISTO SALVATORE MDLVIII. 29. MARTII.

A harmadikon:

HIC IACET SPECTABILIS AC MAGNIFICVS D. D.
CHRISTOPHORVS THVRZO DE BETLEHEMFALVA,
PERPETVVS TERRAE SCEPVSIIENSIS, EIVSDEM
MODO COMITATVS ET SAROSIENSIS SVPREMVS
COMES, LIBER BARO, EQVES AVRATVS, AC
SACRAE CAESARIAE REGIAEQVE MAIESTATIS
CVBICVLARIVS, QVI PIE IN DOMINO OBDOR-
MIVIT, ANNO AETATIS SVAE X. XI.

Vége a negyedik sírkövön:

ILLVSTRISSIMVS D. D. COMES STANISLAVS
THVRZO DE BETLEHEMFALVA, REGNI HVNG.
PALATINVS, IVDEX CVMANORVM, TERRAE
SCEPVSIIENSIS AC COMITATVS EIVSDEM PER-
PETVVS COMES, SACRATISSIMI PRINCIPIS ET
D. D. FERDINANDI II. ROMANORVM IMPERA-
TORIS, AC GERMANIAE, HVNGARIAE, BOHEMIAE
ETC. REGIS ETC. INTIMVS CONSILIARIVS ET
PER HVNGARIAM LOCVM TENENS, MORTVVS
EST I. MAIL. ANNO. D. MDCXXV. AETATIS SVAE
XLIX.

A templom külseje egyszerű, de mindamellett szép góth izlésben van tartva, a mellékelt képen a legnagyobb, déli oldala látható. — Azonban e templom legszebb része új szép magas tornya, nyugati oldalán, alapzata rendes négyzet, de már az első emeletnél szabályos nyolczszögbe megy át, szép góth ablakkal, és fent egy fődött tornáczfal van ellátva, hol egyszerűs-mind a toronyór szobája is létezik. — A torony magassága egészen a keresztig 40 öl; építése 84,000 p. forintba került, és 1856-dik évben végeztetett be.

E templom a piac közepén állván, nagy díszére szolgál Lőce városának.

Közi *Myskouszky Viktor.*

A tavasz hírnökei.

De bizony már tavaszodik,
Csupa jószág az idő,
A nap egész estalkonyig
Olyan enyhes, üdítő.

Himpacsirta megszólamlott
A levegő magasan,
Mintha e szép, mézes hangot
Az egekben hallanám.

Kellemes illatot érzek:
Ibolyaszag árja foly,
Megpezdült a madárfészek,
Nyüzög a sok hangyaboly.

Azt ugyan nem hittem volna,
Hogy ma már te is virits,
Zöld pázsintak sárga gombja —
Édes, kedves kikirics!

Egy-egy pille — innen, onnan
Meg-meglippen a mezőn,
Itt egy bibicz előttem,
Ott egy farka réce jön.

De bizony már tavaszt látok; —
Itt van a rigó sereg:
Bukfenczez már gyepen a sok
Meztelen cigánygyerek.

Pájer Antal.

Az orosz mezőn.

Hullámzó kalásztengerből
Lélege száll a kis pacisirta —
A dalolás ihletése
Fel, fel a magasba hívja.

S dalol, zeng ott olyan szépen,
Oly varázslón légi kobzán —
Forró mezőn tikkadt pásztor
Hallja ezt csak, ábrándozván.

Ábrándozik, pedig mélyen,
Széles, ifjú csordapásztor,
De nem ám a madárdalról —
Hallott ilyet akárhányszor.

Ábrándozik a csárdáról,
Mint hogy a szomj győtri őtet;
Hűvös árny lombos fáról,
Mely alá most le nem dőlhet.

Ábrándozik szép tinókról,
A miknek most nagy az ára, —
Lóhátról a karikással
Hej hogy hajnája a vásárra!

Ábrándozik szép asszonyról —
S szívében megrögzően egy húr...
Csintalan ám a menyecske —
És nagy kópé ám az ifj' ur...

Ábrándozik — — s ni a csorda
Beszalad a csenderesbe!
Jön a gazda káromkodva —
Ejnye lánczos teremtette! —

Csermelyi Sándor.

Simontornya szerepe a kuruczvilágban.

Történeti rajz THALY KÁLMÁNTÓL.

(Folytatás.)

A palotai ütközet szerencsétlenül ütött ki. Eszterházy kicsiny és már megcsüggedett hada Heister nagyszámú seregei által tetemes részben szétszóratták. E vereség Dunántul nagy bódulást okozott. Eszterházy Somogyba menekülve rendetlenül futó lovas hadával; ám *Fodor László* nevű bátor és ügyes stratégikus gyalog-dandárnokának ezrede megtartá a rendet, s a harcztérről jól intézett sortüzérel között vonult le *Simontornyáig*. Itt bezárkóztak a várba, a melybe Eszterházy dragoños-ezredének lovatlan katonáival, s a fölkelte nemességgel együtt, vagy háromezer ember szorulta most.

Heister, ki lovasságának egyrésztét Palotából Veteráni tábornok alatt Somogyba Eszterházy üldözésére bocsátá, többi hadával tovább mene a Duna felé. Aug. 13-ára Mező-Komáromig érkezék, s ott maga seregének fáradtabb részével tábornok vevén, Schilling tábornokot a Baruth-féle gyalogezreddel (2400 fő), egy csapat válogatottnál könnyű lovassal és Monticelli ezredes alatt 800 vasassal még az nap sietve küldé Duna-Földvár felé, hogy állják el a partot Bottyán előtt.

A nevezett *Fodor László* elszáná magát Schillingék feltartóztatására; azért Simontornya várából — mikor a császáriak közelében haladnának — gyalogsága néhány századával s a fölkelte nemességgel kirohant és tüzzel fogadá őket. Azonban ezek, különösen a Monticelli vasasai, zavarba hozák a nemességet, melynek futása következtében aztán bomladozni kezének a hajduk sorai is. Maga *Fodor László*, a fölkelte nemes hadak elgurván mellőle, övéitől elvágatott, s a legvégsőig védé magát az ellenség közepe, migem fején két vágás esék, mire eszmélet vesztve alábukott, s elfogatták. A harc egyébiránt — az egy *Fodor* esetén kívül — nem került nagy veszteségbe, minthogy a visszavonulók védelmére a vár ágyui elég közel valának. A császáriak kutofi szerint összesen vagy száz kurucz esett el; saját veszteségükről hallgatnak.

Véleményem szerint ez lesz azon harc, mely az ugynevezett *Mozse-hegy* alatt vivott, s talán *Fodor László* megsebesülésének s elfogatásának helyét jelöli a Beszédes ur által említett *fakerezt*. *Fodor László* igen népszerű ember volt; nagyon valószínű, hogy az ő szomorú esetének helyét örökíté meg ily módon a honfui kegyelet.

Schilling és Monticelli e harc után senki által nem háborgattatva nyomultak a Dunáig, megszállák a partokat, s másnap augusztus 14-én Somogyból lovas-hadak jöven Bottyánhoz, ezekkel összeütközének s elpuskázák őket, nem lehetett egyesülniök a túlsó parti kuruczokkal.

Heister augusztus 15-én estére hadának egy részét Simontornya alá szállítá, s aztán a többivel — ekkorra ugy látszik Veteráni szintén visszaérkezett — maga is Földvárhoz mene; gyalogsággal, lovassággal, ágyúkkal megraká a Duna partjait, a földvári várórségét megszállatá, taraczkos naszdait a vízen folyvást czirkáltatta, szóval lehetlenné tevé a csak három hajóval és két tábori ágyúval rendelkező Bottyán átkelését.

Ime ilyen következményei valának Földvár pusztán-hagyásának.

Bottyán tábornok látván, hogy átkelnie lehetetlen, s Eszterházyék szétszórattására nézve talán már késő is, más tervet gondola ki. Túl a Duna megsegítésére. Fölszedeté táborát, s gyorsan vonult fel Vác felé, hogy a császáriak által annyira féltett bányavárosokat minden erejével megtámadja, és azok fenyegetésével ájtóvetelre bírja Heister, a mi később meg is történt.

Heister Bottyán távozása után Monticellit hagyván Földvárnál: maga visszazálla *Simontornya alá*. Itt gyalogsága már elkészíté az alatt a vár körül a vívó árkokat s az ágyutelepeket. Megkezdődött a környülvett vár ostroma. Augusztus 18-án megdördülének a bombák a várra, s az ágyúk a falak ellen. Heister nem kímélé a lövetést, — de a várbeliek sem maradtak adócsok, sőt a védelmet oly hősiességgel folytatták, miszerint Heister átlátta, hogy így semmire sem menend; azért nagy réstörő ágyukat hozata Fehérvárból.

Ez ágyúk csakhamar megérkezvén, a császáriak még nagyobb erővel látták az ostromhoz, azon előnyük is levén, hogy a hév nyár aszálya meglehetősen megszikkasztá a várat körülvevő mocsárokat, s megapasztá a vár-árkok vizét.

Igy ezen „inkább természetből mintsem kézi mesterség által készítettett erősség” sokat veszte erejéből.

A réstörő ágyúk épen szent István király napjának hajnalán szólaltak meg, s sűrű lövéseikkel éjjel-nappal törék a kőfalat. A bombák és tüzes golyók is egyremásra hullanak; de ezek a jól boltozott kaszmákba vonult lakosság és őrség közt semmi kárt sem tehettek, legfeljebb a házakat ronták egyben; a mi éghető volt, elégett, kivált miután Heister gyújtó szurok-koszorukat is vittetett be. Az éghető falak és bástyák szilárdul állának, az őrséget pedig az elszánt várparancsnok Hellepront János ezredesnek és Palkovics Ferenc alezredesnek vitéz példái s buzdító szavai annyira föllekesítették, hogy a legbámulatosb hősiességgel védék vala a várat, s a legsűrűbb lövöldözések között is nemcsak megállák a bástyán helyeiket, hanem jól irányzott ágyú- és puskalövésükkel sok kárt tönk Heister táborában. Sőt néhány izben ki is rohanának a futó árkokból puskázó németekre, a kik azon törekedének, hogy titkosan készülő csatornáik és aknáik által a várárokat vizét valahogy lecsapolják. A várhidat a kuruczok — mondanunk sem kell — hogy még akkor fölégették, midőn a támadók az erősséget körül táborolták.

Augusztus 21-én már meglehetősen rést sikerült törnie a falakon Heister nagy ágyúinak. S ha a vívők soraiiban a várbeliek kemény ágyúzása nagy hézagokat lött: a kűl-sők behányt bombái és az ugynevezett „Streif-Batteriák” golyói is többeket öltek meg a falakon álló tüzéség és várörök közöl.

A nemzeti muzeum kéziratárában létezik egy régi, szép, erőteljes magyarsággal írott reformátusi imakönyv, mely a simontornyai vár kuruczvilági lelkészének imádságait tartalmazza, azokat is, melyekkel az ékezősödő férfú a vitézeket ezen ostrom és várteretelés alatt lelkesíté vala. És ezen buzgó imák a vár és ostrom történetére több érdekes adatot tartalmaznak, s a benn levők állapotát, hangulatát, valódi lelki elszántságát bibliai képekkel ékesgetve festik. Ott az augusztus 18-án tartott ima, a midőn az ostrom megkezdődött. Ott az aug. 21-diki, midőn már a kőfal a réstörő ágyúk hatalma alatt bomladozni kezdett: „Várban megszo-

ritatott félelem népek az nagy lövés alatt való könyörgése, *Simontornyán íratott és mondatott 1709. 21. Augusti.*” Már ez imában említették, hogy „... hevernek Uram! a mi utcainkon a megöletettek testek, nincs a ki eltemetné; ... ezental elérkezik az idő, melyben az megköszörült éles fegyver, mint a sűrű kékvetet a jó termő mezőn, úgy hányja széjjel, a mi testiinköt is az utcákon ... és az Ur elrendeli az ő hivatalos vendégit, tudniillik az madarakat, hogy egynek húst és igyanak vért ujjobban is ez hártáiban, ugymint a mi erőseinknek húsokat és véreket.”

A védő magyarok bátorsága még ekkor sem csökkent, pedig jól tudták, hogy Bottyán át nem jöhetvén, meg nem segítheti a várat, jól tudták, hogy ezt — bár vitézségök által tal tarthatnák is — sokáig azért nem tart-hatják, mert élelmiszer nem volt benn hosszabb időre, mint ezt Palkovics még Bottyán tábornoknak megír vala aug. 14-én: „Azért rebus hic stantibus Nagyságod ne bízzék (átkelendő hadai számára) éléshez, hanem Nagyságod ha át akar gyűnni, úgy gyűjön, hogy pro primis diebus legalább tíz napi élést hozzon magával, és támadókat innend túllink eltoztatni erősködni méltóztassék, mert az élés dolga itt is legnagyobb, mivel sokan szorultunk ide: Fodor, Hellepront uraim regimentjei, dragoñosoknak bagá-zsiája, lovatlanja; a ki mindennap eszik, könnyen 3000-en vagyunk, — az hidvégi malmoktól is elszorított az támadó sereg... A jó Isten tudja, miképpen vagyunk!...”

Ugylátszik azonban, hogy a várbeliek még aug. 21-kén is tápláltak némi borongó reményt, hogy talán Eszterházy Antal összeszedé Somogyban szétszörtt kevés hadat, s meg fogja segíthetni őket. Legalább a főn-tebbi ima következő sorai ide látszanak mutatni: „Adj igaz hazafisághoz gerjedező igaz szívet Uram! Ezeképpen azokban, a kik édes hazánk védelmére, ótalma-ra fegy-vereket oldalukra kötvén, hallgatják most távol, a minemű szorultságban mi vagyunk. *Próbáljanak azok is most ez időben, hogy segítségül legyenek minékünk, a mi oltal-munkra, mert nem nehézed kéred Uram, sok vagy kevés által szabadítani. Adj bátorságot szívemben, el ne ijeszd magad őket, ha mindenesztül fogva ugy nem is, de csak vala-mennyire is ejthetnek ők föllelmet — mint Jo-nathán is épen csak másodmagával — a filiszteussok táborában.*”

De Eszterházy csekély haddal bujdosott, Balogh Ádám a fejedelmhez járt segítségért, s a többiek Veszprém, Győr és Soprony körül próbálának kisebb csapatokkal, kisebb hadak ellen; Heister derék-táborát egyiknek sem vala ereje megűtni.

Azonban Simontornya lövetése egyre folyt, s a 8—10 ölnyi szélességben tört rés omladozó kövei már annyira betölték vala a vár árkaikat, hogy a császáriak minduntalan éjjel-nappal megújuló rohamokkal fíraszták a védőket. Ezek a rés mögött, belől, mely árku sáncoztó vetettek, melynek árkaiban éjjelentként szurkos-fenyő forgácsából nagy lobogó tüzet égetének, hogy az ostromlókat annak világnál jökor megláthassák s készen álljanak a visszaverésre. — De a védők is sokat vesztek s bár a lelkesedés el nem hagyá szíveiket, folytonosan a bástyákon kellvén örökös sűrű lövések közt, meg-megújuló rohamok ellen virrasztaniok, nem kevésbé bágyadának el testi fáradalmakban, sebekben. A támadók pedig folyvást friss csapatokat küldöztek rohamra. Aug. 23-án vagy 24-én „Azon várívás s kemény lövés alatt való

imádság:” cím alatt egyebek közt így szól a vár lelkészének esti könyörgése:

„Az mi régi atyáink még hírül sem hal-lották, a minemű veszedelmes hadieszközök-kel akarnak ezek (a támadókat érti) egész tehetségek szerint egyben rontani. Jaj bizony minékünk ezental már mindhova-tovább ez estvének idején, mert elhanyaglott az nap, meghosszabultak az estvéli árnyékok; ki tudja, ha reggelt érjük? Félő, hogy mostani nyugodalomunk helyéről fölkelvén, *ostrom-nak ne jöjjön mirajtunk az ellenség ez ét-czaka.* Örizz meg uram az ellenségnek vesze-delmes, titkos, álnok praktikájitól, hirtelen támadó s el nem oltathó képtelen tüztől, étczakai, véletlenül indult sivaikodástul, ret-tentő lármátul, és mindazoktula a várívók veszedelmes fortélyaitól, kiket az étczakai idő sokkal terhesebb keserűségünkre meg-nyomorodott árva fejünkre téríthet, mintha világos nappal szemlátomást esnének meg rajtunk, elbágyadt, nyomorult emberek.”

Ezen imában a segítség reményének már előbbi halvány fénye is eltűnik; csak az Istenben való bizodalommal erősíti a lelki atya a megfogyott, megfáradott vitézek t.

(Vége követke.)

A szellemek és kísértetek a régi görögök- és rómaiaknál.

(Vége.)

A Homér utáni korokban Hekate, a Pro-serpina szolgálója és követője tűnik fel, mint a varázslat istennője. Feketébe burkolózva rajong ez a sírokon, éjnek idején, kísértetve a halottak szellemeitől, néha utálatos alak-ban mutatkozik, rendkívül nagy fákllyát és kardot hord kezében, haja közt kígyók fir-töznek, és fekete óriás kutyák ugatják körül, melyek a boszu képiül szolgálának. Mások ismét mint háromfejű val jelenik meg, főkép a szellemidézéseknél, hol főszerepet játszik. Különösen az utasokat szereti ijesztgetni, de a minek még nagyobb mestere az ő szolgálója Cempusa, egy női rém, mely majd egy lábbal ábrázolatik, majd kettővel, midőn az egyik vasból állónak vagy számár-lábnak gondoltatik. Aristophanes görög vig-színműrő, azt mondta róla, hogy minden lehető alakra átváltozni képes.

Még sokkal gonoszabb volt a másik női szellemény, az ugynevezett *Lámia*. Nevét a Bélus leányától, egy libiai királynétól nyerte. Eredetileg ez igen szép volt, s Zeusst lebi-linselte kecséivel, de ennek féltékeny neje, Héra elrabolta a vele nemzett gyermekeket, minek következtében a Lámia is más gyer-mekeket rabolt és gyilkolt. Későbbben nagyon utálatossá lett, arca eltorzult, de oly képes-séggel bírt, miszerint szeméit tetszése szerint kivehette és ismét behethette. Ezen Lámia-tól más hasonló rémek származtak, melyek mindenféle káprázatok által a gyermekeket, jelesül a szép ifjonczokat magukhoz csalták, s véreket kiszitták. Philostratus a fiai Apollonius életrajzában említi, hogy ez egy ilyen tele mellü Lámia-ba beleszeretett, de midőn a lakadalmi tornál a Lámia-t annak ismerte el, mi valóban volt, minden drága-ságait, arany- és ezüstéredényeit fínté vala láta. Lilius Giralduz az istenek történelmében következőt beszéli. Nem messze a libiai ten-gerpártól van egy tájék, mely mint egy ho-moktenger, magas partokkal bír, s körülte minden sivatag. Ha a hajótörést szenvedők ide vetődnek, rögton vad állatok jelennek meg, melyek azokat kifosztják. Arezuk, mint egy nőé, keblök hullámzó és kecses, színök pompás, szemökből báj sugárzik, s ha vala kit megpillantanak, azt azonnal szelidség és nyájasság lepi meg. Testök többi része ke-

mény és szétörhetlen, mert pikkelyekkel fedett, végtagaik kigyók, szárnyuk nincs, mint a sphynxnek, nem is tudnak beszélni, mint ez, csak fűtölnek, mint a kigyó, ellenben minden földi valók közt leggyorsabbak, vagy hogy semmi élő lény el nem illanhat előlük. Mialatt az emberek az állatokon erejüknél fogva uralkodnak, ezek az embereket családság által, kerítik hatalmukba. Feltárják előttük mellüket, melyet ha valaki egyszer megpillant, azt annyira megigézik, hogy minden áron szólni kíván velök. Míg ez hozzájuk közeledik, a rémek, mint valódi nők, csendesen várakoznak, szemüket szerényen földre szögezve, de ha már eléggé közel vannak, karmaikkal megkaparítják, a lábakon létező kigyó mérge által megölik, s hulláját fölemészítik.

Hasonló szörnyek voltak a madárrémekek a régi rómaiaknál, melyek a gyermekeket emlekből mérges tejrel táplálták vagy vértüket szitták ki, s a férfiakról a férfiúi erőt rabolták el. Némileg hasonló volt a Lámiahoz és madárrémhez az ugynevezett gello vagy gello. Ezt már Sappho is ismerte, s eredetileg nőszemély volt, mely életének önkényét vetett véget, s a lesbialak hiedelmé szerint minden korán elhalt szűz gellud nevet kapott. A gello röppülhetett a léghen, záron és lakaton keresztül, megölte az újszülötteket, kietette májukat, vagy még az anyai testben kivégezte azokat.

Egy ilyen gello egykor Mauricius császárt elragadta, midőn még gyermek volt, de nem árthatott neki, mert talizmánt hordott magánál. Ezen gellótól a mai görögök is félnek. — A kerkopszok keresztutakon álló manók voltak, melyek az embereket félrevezették. — A boszorkánytáncznak is vannak nyomai a régiekben, mert Pomponius azt mondja Aethiopia leírásánál, miszerint ő hallotta, hogy az Arlas hegyén éjjelenként fákllyák világítanak, fuvalák és csengetyűk hangzanak. Szintén nem voltak ismeretlenek a középkor farkas-emberei a görögöknél, oly varázslók, melyeket az ördög farkassá változtatott. Ilyen farkasember volt többek közt Demianetus vagy Demarchus, a kit Jupiter azért változtatott farkassá, mivel az ő tiszteletére szánt áldozatgyermekből evett, de tiz év múlva előbbi alakját visszanyerte.

Még régiebb az arkádiai királyról, Lyhaonról szóló monda. Midőn ehhez Zeus mint szegény ember beszállott, általa emberhussal vendégleltetett meg, miértis a megharagudt istentől farkassá változtatott.

A rómaiaknál formászerinti tiszteletben részesültek a kísértetek. Azt hitték ugyanis, hogy a halottak lelkei istenekké lesznek,

mert Plutarch azt mondja, hogy a fiak, midőn a szülők hullájának elégése után a husról levált csontokat megpillantották, így kiáltanak föl: a halott istenné lön. Az ilyen lelkeket „manes”-eknek nevezték, s a néphit szerint az alvilágban laktak, azért mondja Livius, hogy M. Curtius az ő áldozathalála által a manesekhez szállott le, és hasonló okból volt a gyűléshelyeken Rómában egy mély gödör, melynek alsó része a maneseknek volt szentelve és csak háromszor nyitattak meg évenként. Általában a „manes” szó későbbben határozatlanul használtatik, azaz, jó és rossz szellemeket é. tettek egyszersmind alatta, mialatt a „lar” szót csak jókra, a „larva” és „lemures” szavakat pedig csak rosszakra alkalmazták. Ovidius azt mondja, hogy a Rómában dühöngő dögvész alkalmával a manesek sirboltjaikból kiléptek, s iszonyu ordítással jártak az utcákon, és ez a dögvész megszűnése után is mindaddig tartott, míg a Numa által behozott halottünnepély (feralia) ismét helyreállították.

Rokonok voltak ezekkel a lemurok,

ünnepélyt is általában Remuriának, nem pedig Lemuriának kellene nevezni. Augustinus szerint a lemurokkal azonosok voltak a lárvák, és minthogy Apulejus is világosan mondja, hogy ezen név rossz emberek meghalt lelkeinek neve, nem csodálkozhatni, ha rólok a rómaiak utálatos fogalommal birtak, s ijesztő csontvázaknak képzeltek.

Valószínűleg ilyen lemurok nyirták le az ifjabb Plinius szabadon bocsátott szolgájának, Marcusnak haját egy éjjel, mindamellett, hogy testvérével egy ágyban fektüdt.

Ha már a lemurok rossz szellemek gyanánt tiszteltettek, a lárok ellenkezőleg jó nemtöklként tűnnek fel.

Első helyen állott a családi lár, a család összemléme, mely egészen a házhoz volt kötve és csak a családdal költözött ki abból.

A Tarquinius Priscus palotájában egy ilyen lár nemzette Ocrisia rabnővel Servius Tullius, s hálából ezen király behozta ennek tiszteletét.

Servius nyelvész ezen tisztelet behozat

talát onnan magyarázza, hogy régiebb időkben szokásban volt a halottakat a házakban eltemetni, a honnan a nép azt következette, miszerint a lelkek is ott maradnak, s az oda tartozókat védelmezik.

Néha azonban úgy látszik, hogy kötelességüket nem teljesítették, mert Caligula, midőn Germanicus meghalt, kihányatta őket, az utcára, mivel nem volt velök megelégedve.

S. J. T.

Képek a hazai népeletből: XLV. A szántóvető hazatérése. — (Markó A. után Marasztóni Ant.)

Képek a hazai népeletből.

XLV. Szántóvető és családja.

Kiengedett az idő, a jég eluszott s lezajlott a Tisza. Szép napok járnak, a dallos pacsirta három, egymás végébe ragasztott falu tornyánál is magasabban szől fejüink felett, az ugar legbamarább kizöldül utána a rétpart, a rétparton a fű, mely levelet hajt már, míg a nyárfa csak rügyzik. Edes illatos lég áramlik el a síkság fölött, mely ha nem ringat is kalászhullamokat s csak lomtalan galyakon suhan át, de széppel és jóval biztat, mint ez régóta bevett szokása a kikeletnek, s mi hiszünk neki, mint ez rég bevett szokása az emberi szívnek.

A tető alá szorult marha még nem fehérlik nagy számmal a lapályon, gulya, ménes még otthon szénázik, de azért már javában huzza az ekét egynehány jármos. Megkezdődött a tavaszi szántás.

A szentírás megtiltja ugyan, hogy ökröt, lovat, vagy ökröt s szamarat egyívő fogjon a földmivel. Sokfélekép magyarázatok már ezt az irástudók, de nyitját aligha nem ama debreczeni professor találta meg, ki ekkép fejté meg a dolgot:

Kora hajnaltól kezdve együtt vonja a nyűgöt a files és a bogas. Delelésre térvén az idő, kikapja jutalékát egyik is másik is. Amde az ökr,

mikor a széna már a legutolsó szálig is elfogyott, megkezdí a kérérdést. A csasi egy darabig csak nézi s aztán eltűnődik, vajjon mit eszik az ő ökr komája, mikor csak pusztá föld van előtte? Megirigylí sorsát, és, mint a tudós tanár magyarázta: asinus hoc videns, moerore conficetur. Ezért nem szabad hát a hasított körmű kérérdővel a hasítatlan körmű nem kérérdő igavonó állatot összehasonlítani. Értjük be mi is e fölvilágosítás s ha ennek a mi barátunknak itt nem mondja meg a papja, tán megtudja a „Vasárnapi Újságból.”

Még pitymalani sem kezd a nap, András már a lapon jár, melynek közvetlen szomszédságában kezdődik az ő „verdung” földje, mit szorgalommal mivel, nagy szorgalommal, mert jókora terhek neheznek ez időszerezt az emberre, különösen pedig a szántóvetőre. De mint minden rossz, ennek is megvan a maga jó oldala, mert kitar-tóbbá teszi munkásságát, szívósabbá tettejét a magyar földművesnek, ki anno olim nem sokat törődött vele, ha az ekevas nem volt is valami mély járata. A zsiros árokpartot épen nem bolygatta, legfőlebb egy pár tökmagot — s babszemét vetett el bele, s nyár derekán bab és tök összevissza kuszott a kukoriczában s föl-kunkorodott még a legmagasabb szárra is. A belső telket egyszer öt esztendőben bevetette lóherével s a nagy udvaron seprőfü s paréj pompáztak. Bez-

Míg dülő után dülő barnul, azalatt otthon nagyokat rotyog a fazékban a bleaves s megtermett ama négy vagy öt gombóc is, melyeknek mindegyike van akkora, mint egy gyermekfej. A piczi Panni egymásután hordja a rőzsét az üst alá, s alig várja, hogy édes anyja oldalán kitipegjen a laponra. Végre tiz óra tájt megfőtt az ebéd, a nagy fazekat s kezében a gombócós tányért gondosan kantárba akasztja András gazda felesége s

gával hozott fehér ruhát sulykolja, a nap kereké lassanként lefelé forog a láthatáron. András gazda kifelé fordítja az ekevasat, a vasszónp is szedelőzködik s a kis Panni különös kedvesképp ki kérte, hogy az ekén ülhesse, a békés csapat haza felé indul. Noha ló lép elől, a vonat mégis lassan halad s így nincs mitől tartani, hogy a hiányos kerék a hiányos hid valamelyiki nyílásában megakadjon.

Somlyó vára.

(Veszprém.)

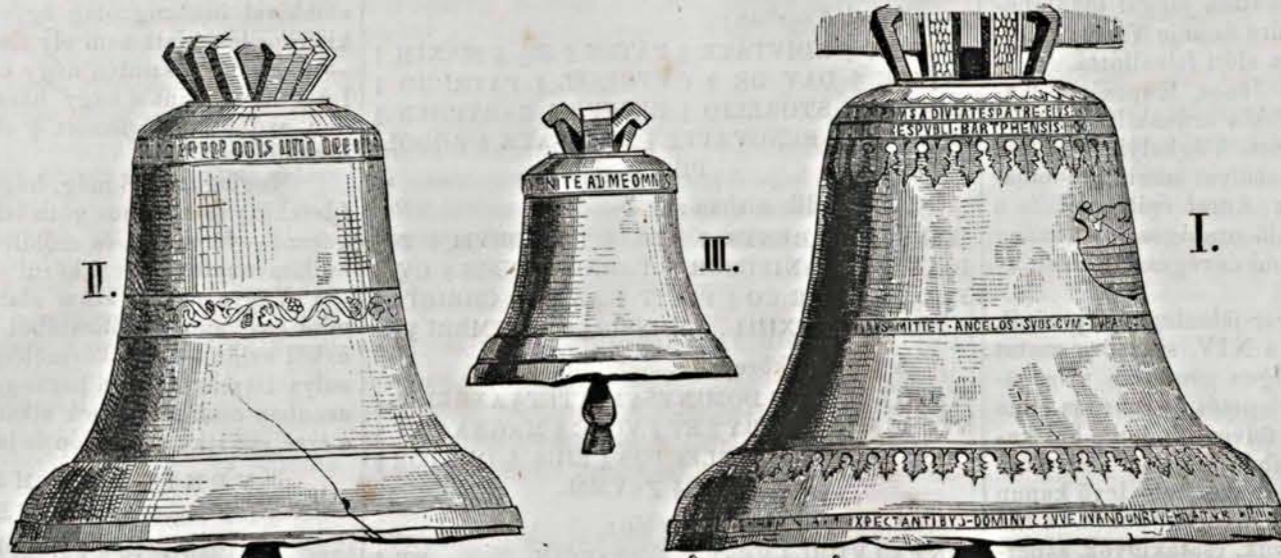
Hazai rom-váraink egyik legérdekesebbikét mutatjuk be olvasóinknak.

E vár a somlyói híres bortermő hegynek északi oldalán levő kiálló sziklájára van építve Rajzunkban a déli eleji részről tüntetjük fel; s először is történetéből hozunk fel egyes adatokat, hogy azután mostani állapotáról is szólhasunk néhány szót.

Somlyó vára már a XIV. század végén fennállott s ekkor királyi vár volt. Azonban Zsigmond a neje Mária által Garai Miklós nádornak adományozott valkόμεgyei ivánka-szent-

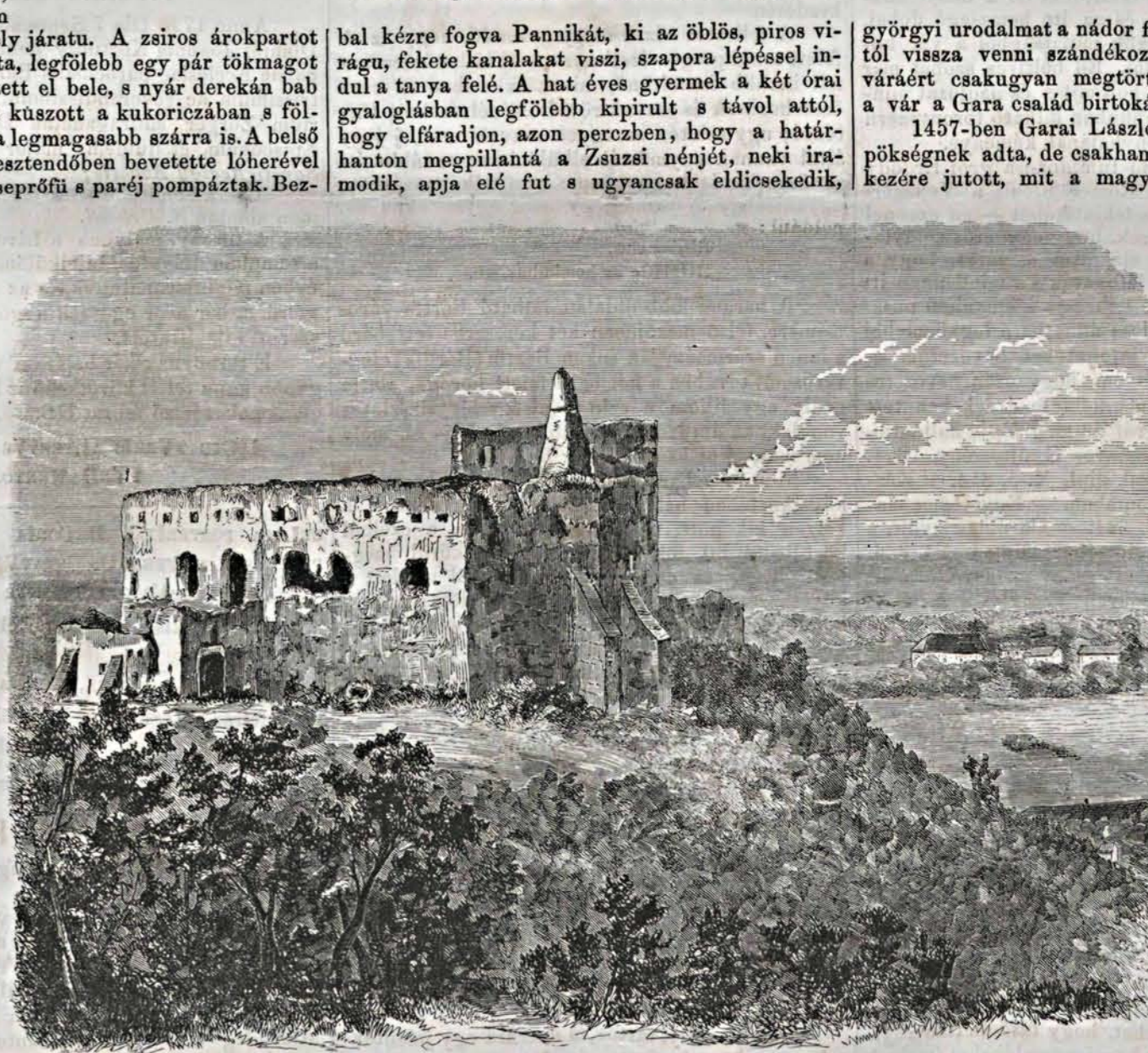
györgyi urodatmal a nádor fiaitól Miklós és János-tól vissza venni szándékozván, a csere Somlyó váráért csakugyan megtörtént 1389-ben, s így a vár a Gara család birtokába jutott. 1457-ben Garai László nádor a győri püspökségnek adta, de csakhamar az Anthimi család kezére jutott, mit a magyar nemzeti múzeum oklevéltárában levő egy 1464-dik évi eredeti okmánybizonyít, melynek tartalma szerint ez évben szakadt vége egy nevezetes hatalmaskodási pernek, (Somlyó vára tulajdonosa Tapsonyi Anthymi Ján. és a várat erőszakal elfoglalni akaró Asszonyfalvay Ostffy Ferencz és társai közt) oly formán, hogy a félperes a veszprémi káptalan előtt keresztétől elállott.

30 év múlva ismét királyi kézben találjuk, mert 1495-ben Nagy-Somlyót királyi adomány útján Bakacs Tamás püspök szerezte meg, azonban Szapolyai István nádor is jogot tartván hozzá, az egri püspök vele pénzösszegben, mely szerződést II. Ulászló király azon év október hó 29-én megerősítette. 1503ban Dömölki Márton volt itt a várnagy, ki ekkor Bekeny nevű helységet bocsátotta ki kezéből, mely 70 magyar arany forintban volt nála elzálogosítva a Hernád-Mesteri család által. — 1515-ben Bakacs Tamás végrendeletében Somlyót unoka-össcesének vitézlő erdődi Bakócz (Bakacs) Péternek hagyá.

in dem 1389 Jahre ist gemacht die werke in der ere gods und der jungfrauen marie und sankt ejduy durch meister Hansen dagter non neuendorf

Bártfai régi harangok. (Myskovszky V. rajza után)

Somlyóvára (Veszprém megyében). — Fénykép után rajz. Lüders.

András gazdával kikerekedett a tiz éves Zeuzsi, ki hűségesen, barázdából barázdába lépkedatja nyomán s eleget sajnálkozik rajta, hogy miért nem fu-gyermek ő; ilyen létre tudna már ő szántani s kisbéres is lehetne, akárkinek az ökre mellett. Apja elfigurázik vele s aztán megnyugtítja, hogy lánynak lenni sem rossz s ha olyanná igyekszik válni mint a minő az anyja, hát akkor asszony létre is ember lesz a gáton. A kis lány nekividámul, kiereszti csengő szavát s versenyt énekel a pacsirtával.

hogy hamarabb ért oda, mosolygó édes anyjánál. — E perczben hallik át a síkon a déli harangzó elmosdott hangja. András gazda levezi kalapját s családjával együtt imádkozik. Az étkezés, ezt mondani fölösleges, jól ízlik s „csajkos” kutyá is kilopja a maga porcozóját. A „csepp” lány, Pannika, a madárláta kenyeret fölségesnek találja s alig tud betelni vele. Míg a lányok eljártszadoznak s a feleség a holt-Tisza partján a ma-

1502-ben kiegészített bizonyos pénzösszegben, mely szerződést II. Ulászló király azon év október hó 29-én megerősítette. 1503ban Dömölki Márton volt itt a várnagy, ki ekkor Bekeny nevű helységet bocsátotta ki kezéből, mely 70 magyar arany forintban volt nála elzálogosítva a Hernád-Mesteri család által. — 1515-ben Bakacs Tamás végrendeletében Somlyót unoka-össcesének vitézlő erdődi Bakócz (Bakacs) Péternek hagyá.

